

Törékeny világ – stabil iránytű
A Szentszék nevelési iránymutatásai egy törékeny, szorongó,
kiszámíthatatlan és érthetetlen világban

Brittle World – Stable Compass
The Holy See’s Educational Guidelines in a Brittle, Anxious,
Nonlinear, and Incomprehensible World

Un mondo fragile – una bussola stabile
Le linee guida educative della Santa Sede in un mondo fragile,
ansioso, imprevedibile e incomprensibile

Zsódi Viktor Sch.P.
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola
tudományos munkatárs
ORCID: 0009-0006-9520-3653

Absztrakt

A tanulmány a Szentszék nevelési iránymutatásait vizsgálja egy olyan globális kontextusban, amelyet a kortárs diagnosztikai keretrendszerek a VUCA- és különösen a BANI-modell fogalmaival írnak le. Kiindulópontja az a felismerés, hogy a 21. század oktatási és nevelési környezete egyre inkább törékeny, szorongással terhelt, kiszámíthatatlan és érthetetlen, ami alapvető kihívások elé állítja a katolikus köznevelést. A tanulmány a *Global Catholic Education Reports* (2020–2023) elemzésén keresztül mutatja be, miként jelennek meg e kihívások a finanszírozás, a humánerőforrás, az intézményi identitás, valamint a pedagógusok és tanulók mentális jólléte területén. A tanulmány központi állítása szerint a katolikus nevelés válasza nem technikai jellegű, hanem teológiai és antropológiai alapokon nyugszik: a küldetés- és identitástudat, a szinodalitás, a közösség mint pedagógiai tér, valamint a remény teológiai erénye olyan stabil „iránytűt” kínál, amely képes orientációt adni a BANI-világ bizonytalanságai közepe. A katolikus oktatás így nem csupán reagál a válságjelenségekre, hanem missziós lehetőségként értelmezi azokat, és a nevelést a remény új „térképeinek” megrajzolásaként fogja fel.

Kulcsszavak: katolikus nevelés; BANI-modell; VUCA; mentális egészség; pasztorális felelősség; szinodalitás; integrális emberi fejlődés; reziliencia; remény; közösség

Abstract

This study examines the Holy See's educational guidelines within a global context described by contemporary diagnostic frameworks such as the VUCA model and, in particular, the BANI model. It is grounded in the recognition that the educational and formative environment of the 21st century is increasingly brittle, anxiety-laden, unpredictable, and incomprehensible, posing fundamental challenges to Catholic public education. Through an analysis of the *Global Catholic Education Reports* (2020–2023), the study illustrates how these challenges manifest in the areas of financing, human resources, institutional identity, and the mental well-being of both educators and students. The central argument of the study is that the Catholic response is not primarily technical in nature but rests on theological and anthropological foundations: a strong sense of mission and identity, synodality, the understanding of community as a pedagogical space, and the theological virtue of hope together offer a stable “compass” capable of providing orientation amid the uncertainties of the BANI world. In this perspective, Catholic education does not merely react to crisis phenomena but interprets them as a missionary opportunity, understanding education itself as the drawing of new “maps” of hope.

Keywords: Catholic education; BANI model; VUCA; mental health; pastoral responsibility; synodality; integral human development; resilience; hope; community

Abstract

Questo studio esamina gli orientamenti educativi della Santa Sede in un contesto globale descritto dai quadri diagnostici contemporanei, in particolare dai modelli VUCA e BANI. Il punto di partenza è il riconoscimento che l'ambiente educativo e formativo del XXI secolo è sempre più fragile, carico di ansia, imprevedibile e incomprensibile, ponendo sfide fondamentali all'educazione cattolica. Attraverso l'analisi dei *Global Catholic Education Reports* (2020-2023), lo studio mostra come tali sfide si manifestino nei settori del finanziamento, delle risorse umane, dell'identità istituzionale e del benessere mentale sia degli educatori sia degli studenti.

L'argomentazione centrale sostiene che la risposta dell'educazione cattolica non è principalmente di natura tecnica, ma si fonda su basi teologiche e antropologiche: il senso della missione e dell'identità, la sinodalità, la comunità intesa come spazio pedagogico e la virtù teologale della speranza offrono insieme una “bussola” stabile capace di orientare nel contesto incerto del mondo BANI. In questa prospettiva, l'educazione cattolica non si limita a reagire ai fenomeni di crisi, ma li interpreta come un'opportunità missionaria, concependo l'educazione stessa come il disegno di nuove “mappe” di speranza.

Parole chiave: educazione cattolica; modello BANI; VUCA; salute mentale; responsabilità pastorale; sinodalità; sviluppo umano integrale; resilienza; speranza; comunità

1. Bevezetés

A nevelésről szóló szentszéki dokumentumokat tömörítő kötet köszöntője találóan fogalmaz, amikor az egyházi iratokat „iránytűként és térképként” írja le, amelyek „mutatják a kikötő felé vezető utat” (Székely, 2025, 15.). Ezt a tájékozódási dinamikát helyezi új megvilágításba XIV. Leó pápa a *Gravissimum educationis* 60. évfordulójára írt, *Disegnare nuove mappe di speranza* kezdetű apostoli levele is. A Szentatya rámutat, hogy a gyors változások és a tájékozódást nehezítő bizonytalanságok közepette a nevelés nem statikus örökség, hanem kreatív feladat: a mi küldetésünk „a remény új térképeinek megrajzolása”. Ahol a nevelési közösségek engedik, hogy Krisztus vezesse őket, ott „nem falakat emelnek, hanem hidakat építenek, [...] új utakat nyitva a tudás és az értelem átadására” (XIV. Leó pápa, 2025a, 1.1. pont).

Jelen tanulmány e metaforából kiindulva azt vizsgálja, hogyan működhet ez a stabil orientációs pont egy láthatóan törékeny világban. A Szentszék nevelési iránymutatásait a modern kor diagnosztikai keretrendszereivel ütköztetve keresem a választ arra, miként őrizhető meg a katolikus nevelés identitása a globális bizonytalanság közepette. A téma aktualitását jelzi, hogy a pedagógiai paradigmaváltás szükségessége a közelmúlt szakmai diskurzusainak is központi eleme volt. Ahogyan a *Változások a pedagógiában* konferencia nyitó gondolatai is rámutattak: a gyorsuló világ nem csupán módszertani korrekciót, hanem mélyreható szemléletváltást sürget a nevelésben (Zsódi, 2024).

2. A modern világ diagnosztikai keretrendszerei

2.1. VUCA

A VUCA-modellt (Volatile [gyorsan változó], Uncertain [kiszámíthatatlan], Complex [bonyolult], Ambiguous [bizonytalan]) az amerikai hadsereg egyik katonai főiskolája alkotta meg az 1980-as évek végén a hidegháború utáni, gyökeresen megváltozott világ megértésére (U. S. Army, 2022). A VUCA eredetileg egy stratégiai eszköz volt, amely segített a vezetőknek felkészülni és döntéseket hozni az akkori új, bizonytalan globális környezetben, ahol a kétpólusú világrend megszűnésével a korábbi kiszámíthatóság eltűnt. Az üzleti világ később átvette a keretrendszert a gyorsan változó piaci és technológiai környezet, valamint a szervezeti működésre gyakorolt hatásainak leírására (VUCA-World, [é.n.]).

2. 1. BANI

Jamais Cascio amerikai jövőkutató dolgozta ki a BANI-keretrendszert (Brittle, Anxious, Nonlinear, Incomprehensible) egy 2020-ban publikált tanulmányában (Cascio, 2020), válaszul arra az érzésre, hogy a VUCA már nem elegendő a világunkban tapasztalható kaotikus változások leírására. A Covid-19-világjárvány idején széles körben ismertté vált BANI a rendszerek törékenysége, az ebből eredő szorongásra, az ok-okozat-

ti összefüggések kiszámíthatatlanságára, valamint az információtúlerhelés miatti érthetatlenségre hívja fel a figyelmet. Cascio szerint a BANI nem csupán a VUCA továbbfejlesztése, hanem egy paradigmaváltást jelent, amely rávilágít a rendszer-szintű összeomlás veszélyére és annak mély pszichológiai hatásaira. A BANI a világ négy alapvető jellemzőjét emeli ki ebben a korszakban. A *törékenysé*g arra utal, hogy a látszólag stabil rendszerek hirtelen és katasztrofálisan összeomolhatnak, gyakran a hatékonyság maximalizálására tett erőfeszítések miatt, amelyek felszámolják a tartalékokat. A *szorongó* fogalom azt jelenti, hogy a folyamatos bizonytalanság tehetatlenséghez és szorongáshoz vezet, ahol minden döntés potenciálisan végzetesnek tűnik, ráadásul a média is fokozza ezt az érzést. A *kiszámíthatatlan* kifejezés azt jelenti, hogy az ok és okozat közötti kapcsolat megszakad, apró események hatalmas következményekkel járhatnak, míg nagy erőfeszítések is elenyésző eredményt hozhatnak. Végül az *érthetetlen* szó arra utal, hogy az információ áradata és a komplex rendszerek működésének átláthatatlansága miatt az események logikátlannak és felfoghatatlannak tűnnek.

Bizonyos olvasatban a BANI nemcsak a világ leírása, hanem egy korrekciós eszköz, amely az emberiség bizonyos illúzióit hivatott széttörni. A *törékenysé*g az erő illúzióját rombolja le, rávilágítva arra, hogy a világ mindig is sérülékeny volt. A *szorongás* a kontroll illúzióját kérdőjelezi meg, megmutatva, hogy az emberiség sosem irányította igazán az eseményeket. A *nemlinearitás* a kiszámíthatóság illúzióját töri szét, emlékeztetve, hogy a komplex rendszerekben mindig is jelen volt az „apró események hatalmas következménye” elv. Végül az *érthetatlenség* a tudás illúzióját oszlatja el, jelezve, hogy a világ alapvetően rejtély, amit sosem értettünk meg teljesen.

Fontos hangsúlyozni, hogy Cascio a BANI-keretrendszert elsősorban nem prediktív modellként értelmezi, hanem diagnosztikai eszközként, egyfajta lencseként vagy olyan értelmező nyelvként, amely segít a jelenségek beazonosításában és megértésében. Célja nem az, hogy megjósolja a jövőt, vagy hogy konkrét, minden helyzetre alkalmazható megoldásokat kínáljon, hanem az, hogy segítsen felismerni és megérteni a jelenlegi világ természetét és a rendszerekben rejlő sebezhetőségeket. De a BANI-keretrendszer használata lehetővé teheti a kihívások azonosítását és bizonyos rendszerszintű zavarok megértését.

3. A globális katolikus köznevelés a BANI tükrében

Az alábbiakban a *Global Catholic Education Reports* (Wodon, 2020; 2021; 2022; 2023) alapján vizsgálom meg, hogy az egész világra kiterjedő katolikus köznevelési hálózat mennyiben tükrözi a BANI-keretrendszer által leírt jellemzőket. A tanulmány célja, hogy a BANI dimenzióin keresztül azonosítsa a katolikus oktatás előtt álló specifikus kihívásokat, töréspontokat és kockázatokat, ahogyan azok a jelentésekből kirajzolódnak.

3.1. Törekeny (Brittle)

A törekenység arra utal, hogy egy látszólag stabil rendszer valójában sérülékeny és hajlamos a hirtelen meghibásodásra külső sokkok vagy belső feszültségek hatására, mivel hiányzik belőle a rugalmasság, a tartalék és az alkalmazkodóképesség.

A Covid-19-pandémia

A 2020-as és 2021-es jelentések kiemelik, hogy a pandémia milyen drámai és hirtelen módon érintette a katolikus iskolákat világszerte. Az iskolabezárások, a távoktatásra való kényszerű és gyakran felkészületlen átállás, valamint a közösségi élet megszakadása rávilágított az intézményrendszer globális sokkhatásokkal szembeni sérülékenységére. Különösen a szegényebb régiókban vagy a korlátozott digitális infrastruktúrával rendelkező iskolákban okozott ez súlyos fennakadásokat.

Finanszírozás

A jelentések (különösen a 2022-es és 2023-as) rámutatnak a katolikus iskolák finanszírozási kihívásaira. Sok iskola jelentős mértékben függ a tandíjaktól, ami gazdasági válságok vagy a családok elszegényedése esetén törékennyé teszi őket. A szegényebb régiókban működő iskolák különösen ki vannak téve a finanszírozási nehézségeknek, amelyek hirtelen bezárásokhoz vezethetnek.

Humán erőforrás

A 2022-es és 2023-as jelentések egyre nagyobb aggodalommal szólnak a pedagógusok toborzásának, megtartásának és képzésének nehézségeiről. A tanárhiány, a kiegészítő és képzett nevelők hiánya bizonyos régiókban veszélyezteti az oktatás minőségét és fenntarthatóságát. A törekenység megmutatkozik abban is, hogy a tanári kar egyre kevésbé épül a szerzetesek és egyházmegyes lelkipásztorok hátterére, ami a „spirituális tőke” átadásának folytonosságát is sebezhetővé teszi.

A rendszerek törekenységére adott katolikus válasz nem a falak megerősítése, hanem az alapok megszilárdítása: a személy méltóságába és az isteni gondviselésbe vetett hit adja azt a rezilienciát, amit a struktúrák nem tudnak pótolni.

3.2. Szorongó (Anxious)

A szorongás a BANI kontextusában a jövővel kapcsolatos állandósult aggodalomra, a kontroll hiányának érzésére és a tehetetlenségre utal, amely gátolja a proaktív tervezést és cselekvést.

A katolikus identitás megőrzésének aggodalma

A jelentések hangsúlyozzák a katolikus identitás megőrzésének fontosságát és kihívásait egy egyre inkább szekularizálódó vagy vallásilag pluralista világban. Aggodalom merül fel amiatt, hogy az iskolák képesek-e hatékonyan átadni az egyház tanítását és értékeit, különösen ott, ahol a katolikusok kisebbségben vannak. Félelem alakulhat ki

attól, hogy az iskolák elveszítik specifikus jellegüket és küldetésüket a külső nyomások vagy a belső erőforráshiány miatt.

A diákok és tanárok mentális jólléte egyre nagyobb kihívás. Közvetlen válasz erre a szorongásra a katolikus iskolák küldetése, hogy „a biztonság és a valahová tartozás” szigetei legyenek, de a megvalósítása egyre nagyobb erőforrásokat igényel.

Globális kihívásoktól való félelem

A jelentések utalnak a tágabb globális kihívásokra (konfliktusok, klímaváltozás), amelyek hatással vannak az iskolákra és az általuk szolgált közösségekre. Ezek a nagy léptékű, nehezen befolyásolható problémák tehetetlenségérzést és szorongást kelthetnek az oktatás szereplőiben.

A szorongás csökkenti a rendszer innovációs és cselekvőképességét. A félelem légkörében nehezebb kockázatot vállalni, új módszereket kipróbálni. Aláássa a tanárok és diákok motivációját és jóllétét, ami rontja az oktatás minőségét. Hosszú távon a folyamatos stressz és bizonytalanság a rendszer kulcsszereplőinek (pedagógusok, vezetők) kiégéséhez és a rendszerből való távozásához vezethet.

A szorongás bénító légkörével szemben a katolikus pedagógia nem technikai megoldásokat, hanem a reményt mint stratégiai horgonyt kínálja fel, amely nem pusztán optimizmus, hanem a transzcendens célra irányuló bizonyosság.

3.3. Kiszámíthatatlan (Non-linear)

A nemlinearitás az ok-okozati összefüggések aránytalanságát és kiszámíthatatlanságát jelenti: kis beavatkozásoknak lehetnek óriási, váratlan hatásai, míg nagy erőfeszítések maradhatnak hatástalanok.

Beiratkozási trendek kiszámíthatatlansága

Bár a globális beiratkozási számok általában növekedést mutatnak (főként Afrikában és Ázsiában), regionális szinten jelentős csökkenések is tapasztalhatók. A beiratkozást befolyásoló tényezők (demográfia, gazdasági helyzet, szekularizáció, az iskola hírneve, az állami iskolák versenyképessége) komplex kölcsönhatása miatt a trendek nehezen előrejelezhetők, és egy-egy helyi esemény (pl. botrány, vezetésváltás) is járhat hirtelen, aránytalanul nagy következménnyel a beiratkozások számának alakulására. Ez a jelenség a szekularizáció és a változó szülői elvárások kiszámíthatatlan hatásaiban is tetten érhető. A katolikus iskolákba beiratott diákok egy része nem katolikus. Egyrészt ez egy hatalmas lehetőség a párbeszédre és a „testvériség” megélésére. Másrészt egy kis, helyi szintű konfliktus vagy egy rosszul kommunikált döntés aránytalanul nagy, negatív hatást válthat ki, aláásva az iskola befogadó jellegét.

A misszió és a piac logikájának ütközése

A katolikus iskoláknak egyensúlyozniuk kell küldetésük (pl. a szegények befogadása) és a finanszírozási kényszerek között. Ez kiszámíthatatlan feszültségekhez vezethet: pél-

dául a tandíjemelés a pénzügyi stabilitást szolgálhatja, de ellentétes lehet a befogadási küldetéssel, és váratlanul csökkentheti a beiratkozók számát, vagy megváltoztathatja az iskola társadalmi összetételét. A szülői elvárások is kiszámíthatatlanul változnak. A vallási nevelés mellett vagy helyett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a világi sikerkritériumok, amely feszültséget teremthet az iskola alapvető küldetésével.

Amikor az okok és következmények láncolata megszakad, az egyéni navigáció lehetetlenné válik. A katolikus válasz erre a szinodális közösség, ahol a terheket megosztva, egymásra figyelve haladunk előre. A kiszámíthatatlan változások közepette a merev struktúrák gyakran törékenynek bizonyulnak. Ezzel szemben a szinodális működésmód – amely a Szentlélek vezetésére és a közösségi megkülönböztetésre épít – rugalmas stabilitást ad. A XVI. Püspöki Szinódus záródokumentuma hangsúlyozza, hogy a szinodalitás nem csupán eljárásrend, hanem „a kapcsolatok evangélium szerinti átalakítása”, amelyben a küldetés közös vállalása és a döntéshozatali folyamatok átláthatósága növeli a közösség rezilienciáját. A dokumentum rámutat: amikor „gyökeret eresztő zárandokként” tekintünk magunkra, képesek vagyunk a változó világban is megőrizni identitásunkat, miközben nyitottak maradunk az ajándékcserére (Ferenc pápa, 2025, III. rész).

3.4. Érthetetlen (Incomprehensible)

Az érthetlenség akkor lép fel, amikor a helyzet annyira komplex, az információk annyira ellentmondásosak, vagy a rendszerek annyira átláthatatlanok, hogy lehetetlenné válik az értelmezés és a koherens cselekvés.

A globális hálózat komplexitása

A katolikus iskolák rendkívül sokszínűek világszerte. Különböző kulturális, gazdasági és jogi környezetben működnek, eltérő fenntartói struktúrákkal és kihívásokkal. Ennek a hatalmas és heterogén hálózatnak a teljes átlátása, központi irányítása vagy akár csak a trendek pontos megértése rendkívül nehéz, szinte érthetetlen feladat. A helyi valóságok gyakran ellentmondanak a globális átlagoknak.

Az integrális emberi fejlődés mérésének kihívása

A katolikus oktatás célja nem csupán az akadémiai tudás átadása, hanem a diákok holisztikus, *integrális emberi fejlődésének* elősegítése (beleértve a spirituális, erkölcsi, szociális dimenziókat). Ennek a komplex célnak a hatékonyságát mérni és megérteni rendkívül nehéz. A hagyományos teljesítménymutatók nem ragadják meg a lényegét, így nem egyértelmű, hogy az iskolák valóban elérik-e legfontosabb céljaikat.

Ez a kihívás főként abban ölt testet, hogy a katolikus nevelés milyen eszközökkel és módon tudja a maga transzcendens, értékalapú üzenetét relevánssá és érthetővé tenni egy olyan információs zajjal teli, relativista világban, amely gyakran logikátlanak és céltalannak tűnik. Különös kihívást jelent az *integrális humán fejlődés* fogalmának kommunikálása egy olyan környezetben, ahol a változó munkaerőpiac a rugalmas „problémamegoldókat” részesíti előnyben. A katolikus iskola kihívása, hogy a BANI-

világ érthetlenségével szemben egy koherens, értelmes és vonzó világmagyarázatot és életcél, magát a krisztusi evangéliumot felkínálja. Az érthetlenség az értelem megbicsaklását jelzi, amivel szemben a katolikus tradíció a logoszba vetett hitet és a párbeszéd kultúráját kínálja, amely helyreállítja a bizalmat a megismerhetőségben.

A *Global Catholic Education Reports* (Wodon, 2020; 2021; 2022; 2023) elemzése a BANI diagnosztikai keretrendszer segítségével kirajzolta számunkra, hogy ennek az egész világra kiterjedő hálózatnak a kihívásai rezonálnak a BANI által leírt állapotokra. A rendszer törekenysége megmutatkozik a külső sokkokkal (pl. pandémia), a finanszírozási bizonytalanságokkal és a humánerőforrás-problémákkal szemben. A szorongás megfigyelhető az identitás megőrzésének aggodalma, a pedagógusok terheltsége és a globális bizonytalanságok miatt. A kiszámíthatatlanság nehezíti a tervezést, mivel a beavatkozások hatásai előre nem láthatók, legyen szó a pandémia következményeiről vagy beiratkozási trendekről. Érthetlenség tapasztalható a globális hálózat komplexitásából, a hosszú távú hatások felmérésének nehézségéből és a rendszer céljainak (integrális emberi fejlődés) mérésének kihívásaiból.

4. Katolikus válaszok a BANI kihívásaira

4.1. Küldetés és identitás

A katolikus oktatás rendelkezik egy potenciális erőforrással a BANI kihívásaival szemben: ez pedig a küldetése és az identitása. A jelentések következetesen hangsúlyozzák a katolikus iskolák elkötelezettségét az integrális emberi fejlődés, a közösségépítés, a szegények szolgálata és a párbeszéd mellett. Ez a közös értékrend és küldetéstudat forrása lehet a rezilienciának (összetartás a nehézségekben), az empátiának (a sérültek iránti elkötelezettség) és az adaptációnak (a küldetés új kontextusokban való megvalósításának keresése).

A 2023-as jelentés által említett szinodalitás (közös útkeresés, meghallgatás) pedig az érthetlenségre adott lehetséges válaszként szolgálhat az átláthatóság és a közös megértés növelése révén.

4.2. Az „idők jeleinek” olvasása

A keresztény, katolikus megközelítés kulcseleme, hogy a válságban nem csupán a pusztulást, hanem Isten hívását, a *kairoszt* (az alkalmas, isteni időt) is meglássa. A „problémákkal teli, mégis egyszerű időket” az „evangélium hirdetésére alkalmas időszakként” értelmezzük. Ez a szemlélet alapvetően megváltoztatja a helyzethez való viszonyt: a BANI-világ nem egy végzet, amelyet menedzselni kell, hanem egy missziós terület, ahol a cselekvésnek új értelme és lehetősége nyílik. Ebben a kontextusban a pasztorális tervezés többé nem technikai folyamat, hanem az „idők jeleinek” olvasása: egyfajta párbeszéd a valósággal, amelyben a jövőorientáltság és az eszkatologikus remény feszültsége teremtő erővé válik (Zsódi, 2025).

4.3. A remény mint stratégiai horgony

„A katolikus nevelés feladata, hogy újjáépítse a bizalmat egy konfliktusoktól és félelmektől terhelt világban, emlékeztetve arra, hogy gyermekek vagyunk, és nem árvák: ebből a tudatból fakad a testvériség.” (XIV. Leó pápa, 2025a, 4.3. pont)

A BANI-világ szorongásával és érthetatlenségével szemben a leghatékonyabb válasz a remény. Ez nem a világi optimizmus, amely a körülmények javulásában bíz, hanem egy teológiai erény, amely Isten hűségében és ígéletében gyökerezik. A hivatásunk lényege a „remény szolgálata”, amely a nehéz helyzetekben is erőt ad a küldetéshez. Míg a világi stratégiák a rezilienciára, a sokkok utáni „visszapattanás” képességére fókuszálnak, a katolikus válasz az a remény, amely a legmélyebb káoszban is a cselekvés és a jövőépítés értelmét és erejét adja meg. Ezért tekinthetünk a pasztorális tervezésre is úgy, mint „teológiailag megalapozott reménycselekvésre”, amely elismeri ugyan a BANI-világ korlátait, de bíz a közösségben rejlő lehetőségekben és a Gondviselésben (Zsódi, 2025).

A remény a katolikus pedagógiában nem passzív várakozás, hanem a jövő aktív alakítása. XIV. Leó pápa apostoli levele hangsúlyozza, hogy a keresztény nevelők nem hátrálnak meg a nehézségek előtt, hanem „új lendületet vesznek”. A remény új térképeinek megrajzolása azt jelenti, hogy a BANI-világ káoszában is képesek vagyunk felismerni az evangélium nevelő erejét, amely gesztussá, kapcsolattá és kultúrává válik a fiatalok között (XIV. Leó pápa, 2025a).

4.4. A párbeszéd és a hídépítés lelkisége

„...párbeszédet pedig ápolni kell, hogy együtt éljünk és a szeretet civilizációját építsük. Ez nem az igazság leszűkítését jelenti, hanem a nevelés céljának megvalósítását, amely »különleges szerepet játszik egy szolidárisabb és békésebb világ felépítésében...«” (Katolikus Nevelés Kongregációja, 2025c, 290.)

A BANI-világ törékenységre és a polarizációra a katolikus válasz a párbeszéd és a hídépítés. Ez a gyakorlatban olyan erényeket igényel, mint a rugalmasság, a kíváncsiság, a nyitott szellem és a másik ember iránti tisztelet. Ferenc pápa a „kedvesség kultúráját” hangsúlyozza, amely „legyőzi a félreértéseket, és megakadályozza a konfliktusokat”, és ott is utakat nyit, „ahol a végső elkeseredettség már minden hidat lerombolt”. Ez a hozzáállás tudatos szembefordulás a polarizáló algoritmusok logikájával (Ferenc pápa, 2025).

4.5. A közös felelősség elve

„Az iskola olyan központ, amelynek működésében és fejlődésében részt kell venniük a családoknak, a tanároknak, a különféle kulturális, polgári és vallási szervezeteknek, a világi társadalomnak, valamint az egész emberi közösségnek.” (II. Vatikáni Zsinat, 2025, 24.)

„...az egység azokkal, akiket a Szentlélek arra jelölt ki, hogy kormányozzák Isten egyházát. Ez a kapcsolat egy közös lelkipásztori terv kialakításában is kifejeződik. Az egész egyházmegyében vagy annak egy-egy részterületén legyenek összehangolva és egymással szorosan összefűzve az apostolkodás különböző tevékenység formái a püspök vezetése alatt...” (Katolikus Nevelés Kongregációja, 2025a, 56.)

Az Egyház a BANI-világ kiszámíthatatlan és érthetetlen jellegére, ahol a központi tervezés kudarcot vall, a szinodalitás modelljével válaszol. A szinodalitás nem adminisztratív feladat, hanem teológiai gyökerű cselekvés, amely a közösség minden tagjának meghallgatásán és a kollektív felelősségvállaláson alapul (Zsódi, 2025). Ez a működési mód természeténél fogva rugalmasabb és ellenállóbb lehet. A szinodalitás az „én”-től a „mi”-ig való elmozdulás intézményesített formája, amely ellensúlyozza a BANI-világ atomizáló hatásának tendenciáit.

4.6. A rezonancia keresése az elidegenedéssel szemben

„Kérdéseik fontosabbak a válaszadásnál: időt és teret kell szentelnünk annak, hogy az új nemzedékek szívében lakozó nagy kérdések és vágyak kifejlődhessenek, melyek az önmagukkal való derűs kapcsolatból a transzcendens kereséséhez vezethetnek.” (Katolikus Nevelés Kongregációja, 2021, 5.)

A BANI-világ szorongásának legmélyebb spirituális ellenszere a rezonancia keresése. A modern világ a birtoklás és az irányítás logikájára épül, ami a világgal való kapcsolat elidegenedéséhez vezet. A rezonancia ezzel szemben egy olyan élő, kölcsönös kapcsolat, amelyben hagyjuk, hogy a másik (legyen az egy ember, egy műalkotás, a természet vagy Isten) a „saját hangján” szólítson meg minket, és mi erre a „saját válaszunkkal” felelünk. Az ima, a csend, a természetben való elmélyülés olyan tereket terem, ahol ez a rezonancia megszülethet. Ez a szemlélet a BANI-világ érthetlenségére nem a még több információval és kontrollal, hanem a bizalommal és a ráhagyatkozással válaszol, ami a szorongás oldásának alapfeltétele.

4.7. A közösség mint pedagógiai tér

„A nevelői küldetés több alany együttműködése által valósul meg: tanulók, szülők, tanárok, nem tanító személyzet és fenntartó. Ők alkotják a nevelési közösséget.” (Katolikus Nevelés Kongregációja, 2025d, 440.)

„Az ismeretek elsajátításán túl szükséges, hogy a tanulók igen mély közösségi tapasztalatot éljenek át.” (Katolikus Nevelés Kongregációja, 2025b, 254.)

A BANI-világ szorongásával és a valós kötődések hiányával szemben a katolikus is-

kola tudatosan épít a közösségre mint elsődleges pedagógiai közegre. A cél egy „hiteles emberi közösség kialakítása, amelyet Krisztus szelleme éltet”, és amely a „kölcsonös tisztelet és az őszinte párbeszéd helyszíne”. Ez a biztonságos, befogadó közeg alapvető a mentális egészség megőrzéséhez és óvásának tanulásához. Ferenc pápa hangsúlyozza a „nevelési szövetség” helyreállításának szükségességét a család, az iskola és a társadalom között (Ferenc pápa, 2025).

4.8. A cselekvés és a szolgálat pedagógiája a passzivitás ellen

„...a társadalmi életben való részvételre is fel kell készíteni őket, hogy a szükséges és megfelelő eszközök birtokában tevékenyen be tudjanak illeszkedni az emberi közösség különféle csoportjaiba, és készségesek legyenek a közjó szolgálatára.” (II. Vatikáni Zsinat, 2025, 20.)

„Ezenfelül ösztökéli őket, hogy nőjenek ki az individualizmusból, és a hit fényénél fedezék fel: arra hívatottak, hogy felelős módon éljenek, vállalják a többi emberrel való szolidaritás sajátos hivatását.” (Katolikus Nevelés Kongregációja, 2025a, 47.)

A BANI-világ által generált tehetetlenség és passzivitás érzésére a keresztény pedagógia a cselekvés és a szolgálat kultúrájával válaszol. A diákokat nem passzív befogadónak, hanem a világ aktív alakítóinak tekintik. A cél, hogy a tőlünk kikerülő fiatalok „jobbá tegyék környezetüket”. Az olyan programok, mint az önkéntes szolgálat vagy a szociális-közösségi projektek, konkrét lehetőséget adnak a diákoknak, hogy meg tapasztalják a cselekvés örömet és hatékonyságát. A „szolgálattanulás” (service-learning) tapasztalata nemcsak a társadalmi érzékenységet fejleszti, hanem önbizalmat és cselekvőképességet is ad, ami a szorongás egyik leghatékonyabb ellenszere.

A cselekvés pedagógiája azonban több mint szociális érzékenyítés. A *Dilexi te* buzdítás rámutat, hogy a szegényekkel való kapcsolat „nem csupán emberi kedvesség, hanem ki nyilatkoztatás: alapvető lehetőség arra, hogy találkozzunk a történelem Urával” (XIV. Leó pápa, 2025b, 5. pont). Amikor diákjainkat a szolgálatra neveljük, valójában Isten-élményhez segítjük őket, amely a legbiztosabb kulcs a digitális kor elidegenedésének leküzdéséhez.

4.9. „Pietas et litterae”: A hit és a tudás szintézise a káoszban

„A katolikus iskola feladata, hogy szintézist teremtsen egyfelől a kultúra és a hit, másfelől a hit és az élet pólusai közt. Ez a szintézis a különböző tudományágakba rendeződött emberi tudás sokféle tartalmának integrációja által valósulhat meg az evangéliumi üzenet fényében.” (Katolikus Nevelés Kongregációja, 2025a, 45.)

A piarista nevelés alaplattója, a „pietas et litterae” (hit és tudás) a 21. században új értelmet nyer. A *pietas* ('istenhit, jámborság') egy stabil értékrendet és egy transzcen-

dens viszonyítási pontot ad egy olyan világban, amely elvesztette erkölcsi iránytűjét. A *litterae* ('tudás, műveltség') pedig azokat a kritikai gondolkodási és problémamegoldó képességeket jelenti, amelyek elengedhetetlenek a komplexitás és a dezinformáció korában való eligazodáshoz. A kettő szintézise – a hit fényében bölcsességgé nemesülő tudás – egy koherens világképet és egy biztos alapot nyújt a BANI-világ érthetlenségével és bizonytalanságával szemben.

A BANI okozta bizonytalanságban felértékelődik a kipróbált nevelési modellek szerepe. A szerzetesi iskolák évszázados hagyománya például olyan stabil keretrendszert kínál, amely nem a világtól való elzárkózásra, hanem a világban való hiteles jelenlétre nevel. A szerzetesi nevelés sajátos „tudása” éppen abban rejlik, hogy a karizma folytonossága révén képesek vagyunk egyfajta állandóságot képviselni a változásban, biztos pontot nyújtva a növendékeknek (Valaczka & Zsódi, 2025).

Ezt a sajátos küldetést erősíti meg XIV. Leó pápa *Dilexi te* kezdetű apostoli buzdítása is, amelyben a Szentatya hálaival emlékezik meg Kalazanci Szent Józsefről. A pápa a 69. pontban elismeri, hogy a Kegyes Iskolák létrehozása próféta és időszerű válasz volt az evangéliumra: egy olyan iskola, amely a szegényekért született, mindenki előtt nyitva áll, és életeket formál át (XIV. Leó pápa, 2025b, 69. pont). A piarista válasz újszerűsége ma is abban áll, hogy nemcsak tanítjuk a rászorulókat, hanem aktív félként hallgatjuk meg szavukat, felismerve bennük a szenvedő Krisztus arcát.

5. Összegzés

Összegzésként megállapítható, hogy bár a BANI-modell érvényes, sőt olykor fájdalmas diagnózist ad a 21. századi oktatási környezetről, a katolikus nevelés válasza nem a félelem, hanem a cselekvő remény. Látnunk kell, hogy rendszereink olykor törékenyek, a szorongás és a jövő kiszámíthatatlansága valós tapasztalat, az értelem megragadása pedig egyre nagyobb küzdelmet jelent – és e hatásokra a katolikus oktatás sem immunis. Ugyanakkor, ahogy a Szentszék dokumentumai a *Gravissimum educationis*től napjainkig következetesen tanítják, intézményeink egy olyan stabil iránytűvel rendelkeznek, amely az emberi személy méltóságára és a közösség megtartó erejére épít.

Ez a stabil antropológiai alap – a hit és az értelem párbeszédének éltetése, valamint a transzcendens célból fakadó hivatástudat – képes ellensúlyozni a kor bizonytalanságát. A mi válaszuk a káoszra a közösségben és az Istentől kapott küldetésben gyökerezik. A katolikus iskola feladata tehát ma talán sürgetőbb, mint valaha: felmutatni a Krisztusban gyökerező stabilitást és az erős reményt egy változó világban.

Végezetül, a katolikus iskola küldetése a 21. században nem más, mint amit XIV. Leó pápa a *Gravissimum educationis* 60. évfordulójára írt, *Disegnare nuove mappe di speranza* kezdetű apostoli levelében megfogalmazott: az evangelizáció szövetének újrászövése. A stabil iránytűnk birtokában bátran vállalkozhatunk arra, hogy meggrajzoljuk a remény

új térképeit egy törékeny világ számára, bizonyítva, hogy a nevelés ma is képes tartást és jövőképet adni a felnövekvő nemzedékeknek (vö. XIV. Leó pápa, 2025a).

Irodalomjegyzék

- Cascio, J. (2020). Facing the Age of Chaos. Medium (Age of Awareness). <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Ferenc pápa (2025). Egy szinodális egyházért: közösség, részvétel, küldetés. A Püspöki Szinódus XVI. Rendes Közgyűlésének záródokumentuma. Szent István Társulat.
- Katolikus Nevelés Kongregációja (2021). Vademecum a globális nevelési paktumhoz. (Ford. Tőzsér Endre). Katolikus Pedagógiai Intézet. https://www.katped.hu/files/page_attachments/forditas_-_03_vademecum_a_globalis_nevelési_paktumhoz.pdf (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Katolikus Nevelés Kongregációja (2025a). A katolikus iskola (1977). In Tőzsér E. & Zsódi V. (szerk.), Szentszéki dokumentumok a keresztény nevelésről és a katolikus iskoláról (1965–2025) (pp. 33–66). Szent István Társulat.
- Katolikus Nevelés Kongregációja (2025b). Együtt nevelés a katolikus iskolában. Megszentelt személyek és hívő világiak közös küldetése (2007). In Tőzsér E. & Zsódi V. (szerk.), Szentszéki dokumentumok a keresztény nevelésről és a katolikus iskoláról (1965–2025) (pp. 253–278). Szent István Társulat.
- Katolikus Nevelés Kongregációja (2025c). Interkulturális párbeszédre nevelés a katolikus iskolában. Együttélés a szeretet civilizációjáért (2013). In Tőzsér E. & Zsódi V. (szerk.), Szentszéki dokumentumok a keresztény nevelésről és a katolikus iskoláról (1965–2025) (pp. 279–324). Szent István Társulat.
- Katolikus Nevelés Kongregációja (2025d). A katolikus iskola identitása a párbeszéd kultúrájának szolgálatában. Instrukció (2022). In Tőzsér E. & Zsódi V. (szerk.), Szentszéki dokumentumok a keresztény nevelésről és a katolikus iskoláról (1965–2025) (pp. 423–464). Szent István Társulat.
- XIV. Leó pápa (2025a). Disegnare nuove mappe di speranza [Új reménytérképek rajzolása]. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2025/10/28/0805/01434.html> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- XIV. Leó pápa (2025b). Dilexi te [Szerettelek téged]. Apostoli buzdítás a szegények iránti szeretetről. https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/apost_exhortations/documents/20251004-dilexi-te.html (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Székely J. (2025). Ajánlás. In Tőzsér E. & Zsódi V. (szerk.), Szentszéki dokumentumok a keresztény nevelésről és a katolikus iskoláról (1965–2025) (pp. 15–16). Szent István Társulat.
- U.S. Army Heritage and Education Center (2022). Who first originated the term VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity)? Elérhető: <https://usawc.libanswers.com/ahec/faq/84869> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Valaczka A. & Zsódi V. (2025). Mit tud a szerzetesi nevelés? Kommentár, 2025(2), 170–176. <http://kommentar.info.hu/uploads/2025/2/1756280470.pdf> (letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- II. Vatikáni Zsinat (2025). Gravissimum educationis. Nyilatkozat a keresztény nevelésről (1965). In Tőzsér E. & Zsódi V. (szerk.), Szentszéki dokumentumok a keresztény nevelésről és a katolikus iskoláról (1965–2025) (pp. 17–32). Szent István Társulat.
- VUCA-World (én.) Where does the term „VUCA” come from? <https://www.vuca-world.org/where-does-the-term-vuca-come-from/> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)

- Wodon, Q. (2020). Global Catholic Education Report 2020: Achievements and Challenges at a Time of Crisis. OIEC / Global Catholic Education. <https://oiecinational.com/resources/globalcatholiceducationreport/> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Wodon, Q. (2021). Global Catholic Education Report 2021: Education Pluralism, Learning Poverty, and the Right to Education. OIEC / Global Catholic Education. <https://oiecinational.com/resources/globalcatholiceducationreport/> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Wodon, Q. (2022). Global Catholic Education Report 2022: Ending Violence in Schools. OIEC / Global Catholic Education. <https://oiecinational.com/resources/globalcatholiceducationreport/> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Wodon, Q. (2023). Global Catholic Education Report 2023: Transforming Education and Making Education Transformative. OIEC / Global Catholic Education. <https://oiecinational.com/resources/globalcatholiceducationreport/> (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)
- Zsódi V. (2024). Megnyitó a Változások a pedagógiában – a pedagógia változása című konferencián. Mester és Tanítvány, Új folyam 2(2), 7–9. <https://doi.org/10.61178/MT.2024.II.2.1>
- Zsódi V. (2025). Pasztorális tervezés a szinodális megújulás korszakában. In Zsódi V. & Kalmár P. (szerk.: Isten fényében, emberközelben. A piarista pasztoráció kihívásai és reményei (pp. 159–180). Piarista Rend Magyar Tartománya. https://pkk.piarista.hu/digitalis_dokumentum/isten-fenyeben-emberkozelben (Letöltés ideje: 2025. 10. 31.)